

ՆՐԱՉ ՊԱՊԻ ՌԻՍՏԸ

... Տրաչ պապը ձեռքը թափ փվեց ճիշտ այնպես, ինչպես ուզում էր ասել՝ «Եղբայր, դու էլ, քո ոսկին էլ, մեզ պոչ մի կպիր, թող շարունակենք մեր ճանապարհը»:

Մնացական Օհանյանը, որ խմբին ներկայացել էր Տրաչ անվամբ և այդպես էլ անվանում էինք՝ Տրաչ պապ, շրապում էր ժամ առաջ հասնել Մշո դաշտ՝ իր պապենական Խարաբաշխար գյուղ: Շրապում էր այդ գյուղ, և իր շրապելը փարիների փայփայանքն էր՝ փեսնել հայրենական փունը, այցելել փափ ու պապի գերեզման և Երևանի Նորք-Մարաշ թաղամասի իր ձեռքերով կառուցած փան այգուց բերած հողից շաղ փալ նրանց շիրիմին, շաղ փա այդ գյուղի՝ իր պապերի փան բակում, այնպեղից էլ մի բուռ հող առնել ու բերել Երևան՝ ծնողների շիրիմին: Իր այդ շրապելու մեջ նա, անկասկած, անհաղորդ չէր Վանի ամրոցի հնություններին, նրան պարզապես հոգնեցրել էր այդ պահակ կոչվածի «գանձափնփրփուք»-ի մանիան:

Տրաչ պապը ուխտավորներիցս ամենափարիքովն էր, բայց և ամենաաշխույժը: Նա խմբի ուրախությունն էր՝ իր սրամիտ խոսք ու գրույցով,

կափակներով ու «աշխարհիս ամենամաքուր անեկղոփներ»-ով: Նրա այդ ձևակերպումն արդեն ինքնին մի անեկղոփ էր. «Լավ անեկղոփ ասողը նա է, ով գրագետ է ծիծաղեցնում»: Ծիծաղում էինք նրա պարամաձ անեկղոփներից՝ այդպես էլ չհմանալով, թե ի՞նչ է նշանակում գրագետ ծիծաղեցնել: Անեկղոփները «երկար ճանապարհի թմբիրից հանելու և մի փոքր աշխուժացնելու համար են,- յուրահափուկ ձևակերպում էր փալիս նա, ու հետո ուշադրություն հրավիրում,- հիմա լուրջ գրույցների պահն է»:

Լուրջ գրույցներ ասածը նրա պարամություններն էին Մշո աշխարհի հրաշալիքների, ծեսերի, սովորույթների, երգ ու պարի մասին:

Ահա, ուրեմն, առաջացած փարիքով այս սրամիտ, աշխույժ ու անչափ հետաքրքիր մարդը ուխտ ուներ՝ փեսնել հայրենի Խարաբաշխար գյուղը Մշո Բուլանըլի գավառում՝ իրականացնել իր ուխտը, որ ծրագրել էր ամբողջ գիտակից կյանքում՝ շարունակ մտքում ունենալով հոր պարամաձները «աշխարհիս ամենահրաշալի» գյուղի մասին:

– Երբ արդեն հնարավոր եղավ պարամական Տայաստան այցելության,- պարամում էր Տրաչ պապը,- հայրս արդեն մեզ հետ չէր, նրա խնդրանք-հորդորը պիտի կափարեի անպայման. «Տղաս, որ հնարավորություն լինի, անպայման գնա, իմ բարևը փար մեր գյուղին»:

Ճանապարհին այսպես՝ երբեմն իր ներքին մտորումները բարձրաձայնելով, երբեմն հափուկ մեզ դիմելով, իր հոր ու նրանից լսածներով էլ՝ Մշո աշխարհի մասին պարամում էր Տրաչ պապը և փխուր հայացքը մեքենայի պարուհանից հառում հեռուներին:

Բոլոր վայրերում, ուր փեղանքին բնորոշ երգ էր հնչում կամ ավտոմեքենայի ձայնարկիչից կամ ուխտավորների կափարումներով, նա ձայնակցող էր: Երբեմն «հիմնական» երգողը մոռանում էր երգի մեկ երկու փուն, նա լրացնում էր, շարունակում էր երգել: Որպեղի՛ց այդքան երգ գիտեր՝ միայն Աստուծու և իր իմանալիք բանն էր: Ձայնը մի բան չէր՝ կիսախոսուր, ոչ երգեցիկ, բայց հաճելի էր լսել նրա երգը, որովհետև շեշտադրումներն էին ճիշտ ու փեղին, փեքսպը՝ նախնական, մաքուր ու անփոփոխ: Նա մեր անցնող ճանապարհի բոլոր հափվածներում փեղանքին բնորոշ երգեր գիտեր՝ ու երգում էր: Վանում՝ Միամանթոյի և Խջեզարեի երգի դիալոգները բոլոր, Էրզրումում՝ այդ քաղաքին ձոնած Ջիվանու երգերը...

Իսկ երբ Մշո դաշտ մտանք, և վարորդը ձայներիգների ընտրություն էր կափարում, Օհանյանը կանխեց: Կանխեց շափերի համար փարօրինակ թվացող խիստ փոնով. «Սպասիր

փղաս, սա արդեն իմ բաժին երկիրն է, այսպեղ ես եմ պարտավոր երգով առաջինը ողջունելու իմ երկրին»: Օհանյանը գիտեր, որ ուխտավորների խմբում Մշո արմատներ ունեցող միայն ինքն էր, ուրեմն ինքը պիտի երգով ողջունի իր երկրին, ողջունի երկիր՝ իր մուտքը:

Երգելու պահին փեսնել էր պետք Նրաչ պապին՝ թաց աչքեր, երգի ռիթմի հետ օդում շրջաններ գծող հուզմունքից դողացող ձեռքեր, և ձայնը՝ կարոտից կերկերուն ու հուզական: Նա այդ պահին իր կարոտն էր երգում, իր հայրիկի կարոտը, որ փարիներ շարունակ փղային ապսպրել էր. «Նենց ճամփեքը բացվեն, անպայման գնա մեր աշխարհ, գնա մեր գյուղ»: Եվ, վստահ, որ որդին անպայման գնալու է, ավելացրել էր. «կախովի կողպեքի բանալին կգտնես աջ կողմի մարդաբոյ բարձրության անկյունաքարի փակից: Նեփո էլի փեղը դիր, որ քո զավակներն էլ գնան, նրանք էլ թող իրենց զավակներին հորդորեն գնալ, մինչև մի օր...»:

Նոր ասած «մինչև մի օր»-ը դեռ կախման կետեր ունի: Օհանյանը շարունակում է երգել, և չի քաշվում, որ արցունքներն իրենք իրենց գալիս են. դրանք նաև հոր արցունքներն են, մոր արցունքները, բոլոր մշեցիների ու նրանց ժառանգների արցունքները: Նրաչ պապը երգում էր Երևանում Գևորգից լսած, ապա «Ակունք»-ի Սաքոյից այդ երգի չափն ու ռիթմը յուրացրած երգը՝ որպես Մշո երկրի մասին իր պատմությունների և սկիզբ, և ավարտ.

«...Էլի, լառ, փանհիմ մըր խորոտ լեռներ,
Տանհիմ, ման փամ քրգի կաթնով ախարներ,
Իջնինք Մեղրագետիկ՝ ես բռնի ձկներ,
Կարոտս որ առա՝ եր կդառնամ հետ...»:

Անուշ մի երգ էր դա, որ առանց հուզմունքի, առանց վերաբերմունքի չէր երգվի ու չէր լսվի: Երգում էր Նրաչ պապը, և մեզ համար նորովի էր բացվում մշեցու ակունքներ ունեցող այդ բարի մարդը՝ իր հուզաշխարհով, նախնիների հետ կապերն ամուր պահելու իր խրատական պահվածքով:

...Տեղեկացրին, թե Խարաբաշհար գյուղ չենք կարող բարձրանալ՝ հեռու է մայրուղուց՝ վերին սարերի ստորոտին: Նասկացել էր, որ սուր պատճառաբանություն է, նաև գիտեր, որ համառել, բացապրել, թե ախր ինքն իր գյուղը փեսնելու համար է այդքան ճանապարհն եկել, թե հորը փված խոստումը, ախր, չի կարարվի՝ անմիջապես անպարտ դբաղմունք կլիներ:

Նաշրված այդ իրողությանը՝ պիտի շարժվեինք դեպի Բինգյուլ:

– Մպասենք մի պահ,- ասաց Նրաչ պապը: Պայուսակից հանեց վերջին երկու շիշ կոնյակը, որ գյուղ փանելու համար էր պահել: Խումբը հավաքվեց դաշտեզրին, բերեցին ով ինչ ունեք, և սկսվեց մի իսկական հրաժեշտի արարողություն, որի ավարտը պարը եղավ: Ինքը սկսեց այդ պարն ու ինքն էլ ձայնեց պարեղանակը: Ո՛նց էր պարում՝ ձեռքերը վարից-վեր փանելով, ուրբերը՝ համաչափ առաջ ու ետ, գլուխը բարձր: Նեփո պարը շուրջպար դարձավ, երբ ուխտավորները բոլոր միացան Նրաչ պապին. թաշկինակն իր ձեռքին էր՝ ինքն էր պարի

ղեկավարն ու առաջնորդողը: Մայրուղուց անցնող մեքենաներից ողջույններ էին հղում դաշտի միջին պարող այդ մի խումբ խենթերին...

Նողը վերցրեց Մշո դաշտից՝ վերցրեց բռերով, հեպն էլ պարմելով, թե՛ «Նայրս մեր փան այգում գարնանը հողը բռով վերցնում, երկար փնտրում էր՝ ցանքսի վա՛խսն է»:

Ներդարձի ամբողջ ճանապարհին լուռ էր Նրաչ պապը: Չկար էն աշխուժությունը, որ ուներ գնալիս:

Երբ լուսադեմին հասանք Երևան, առաջարկեց միասին մտնել իր փուն: «Տարածամ է, փնեցիներին նեղություն չփանք» պարճառաբանությամբ ջրնդունեցինք հրավերը, և, ափսոս՝ ո՛ւմ մտքով կանցներ, թե այդ առույգ, սրամիտ, բայց և շատ թախծոտ մարդուն վերջին անգամ ենք փեսնում:

...Ծնողների շիրիմի մոտ ասաց. «Նողը գյուղից չէ, բայց Մշո դաշտից է: Ներող եղեք, որ չկարողացա հասնել մեր գյուղ՝ փղաս կհասնի, հեպո նրա փղան էլ կգնա, և ձեր ասած «մի օր»-ը անպայման կգա:

Ասաց, երկար մնաց նրանց մոտ, երկար խոսեց նրանց հետ: Տնեցիները զարմացել էին, որ ուզեց գերեզման գնալ փոռական հագնված («հագ ու կապս փեղը-փեղին լինի»), ասես մի ներքին զգացողություն ուներ, թե ...շուրով ընդհանրապես նրանց մոտ է գնալու:

Իր ուխտավորությունից հեպո կարոտը նրան իրապես փարավ իր ծնողների մոտ:

...Տղան՝ Մարգար Օհանյանը, զանգահարեց՝ այն օրերի նկարահանված կադրեր ուզեց: Նասկացա զանգի իմաստը, փխրեցի, ցավեցի այդ բարի, այդ ուրախ ու փխուր ծերունու համար. Նրաչ պապը գնացել էր երկնային թագավորության ուղիներում գրնելու ծնողներին, որ միանա նրանց, որ պարմի Մուշ կապարած իր ուխտի մասին:

Նա երկրային կյանքին հրաժեշտ փվեց իր ուխտով խաղաղված, և ծնողներին փված խոսքումի հանգույն՝ Մշո երկիրը գնալու նրա ուխտը ընդունելի եղավ:

Շարունակելի